

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Dyskusje na temat transferów socjalnych kierowanych z pomocy społecznej bardzo często sprowadzają się do tematów związanych z przeznaczeniem udzielonego wsparcia. Najczęściej padające pytania dotyczą wykorzystania transferów przez beneficjentów pomocy i efektów, jakie wywołują. Poszukiwanie odpowiednich modeli i form wsparcia – czyli takich, które okazałyby się skuteczne i poprawiałyby sytuację życiową beneficjenta, wiąże się nieuchronnie z badaniem wzorów konsumpcji, sposobów operowania budżetem domowym oraz badaniem źródeł dochodu gospodarstw domowych doznających deprivacji materialnej.

Wydawanie pieniędzy przez ludzi wykluczonych, będących beneficjentami systemu pomocy społecznej otoczone jest wieloma stereotypami. Badania nad stygmatyzacją klientów pomocy społecznej wskazują charakterystyczne dla tej grupy opinie o braku odpowiedzialności, bierność, uzależnieniu od niezarobkowych źródeł, lenistwie i łatwemu uleganiu pokusom, w szczególności nałogom. Opinia publiczna bardzo często jest przekonana o tym, że świadczeniobiorcy mają tendencję do marnotrawienia przyznanych im środków. Ostatecznie sprowadza się to do przekonania, że beneficjenci pomocy społecznej raczej nie są zdolni do „racjonalnego” operowania gotówką pochodzącą ze świadczeń, w związku z czym często przypisuje im się piętno „niezasługujących” na wsparcie.

Pomimo tego, że programy oparte na transferach socjalnych poddawane są ewaluacjom pokazującym zależności pomiędzy wsparciem a sytuacją beneficjentów, to o samym procesie zmiany niewiele wiadomo. Wciąż istnieją luki w wiedzy na temat procesu decyzyjnego beneficjentów, tego co ich motywuje, jakie mają zdolności i w jaki sposób uwarunkowania środowiskowe ograniczają ich wybory. W konsekwencji to, co się dzieje pomiędzy otrzymaniem wsparcia a obserwowanym jego efektem pozostaje w dużym stopniu nieodkryte. Niekiedy ten brak wiedzy powoduje, że programy socjalne opierające się o transfery finansowe już w swoim założeniu implikują pewne stereotypy na temat wydatków, bądź w ogóle nie uwzględniają mechanizmów decyzyjnych związanych wydawaniem pieniędzy zachodzących w gospodarstwach domowych. Dlatego też istotne jest odkrywanie logiki, jaką kierują się beneficjenci pomocy społecznej przy wykorzystaniu wsparcia i towarzyszących temu okoliczności. Nauka dysponuje pewnym zakresem wiedzy ekonomicznej i psychologicznej na temat tego jakie czynniki wpływają na podejmowanie finansowych decyzji, niemniej jednak są obszary, które wymagają uzupełnień w tym zakresie – w szczególności w zakresie wpływu mechanizmów grupowych i przyjmowanych ról społecznych.

Projekt badania koncentruje się na procesach decyzyjnych zachodzących w gospodarstwach domowych, w których, w ramach interakcji pomiędzy jego członkami, dochodzi do konstruowania budżetów. W badaniu będzie weryfikowana teza mówiąca o tym, że transfery socjalne mają wpływ na to, w jaki sposób członkowie gospodarstw domowych myślą o pieniądzu i sposób, w jaki podejmują decyzje o realizacji budżetu domowego. Projekt będzie odpowiadał na pytania, dlaczego niektóre źródła dochodów są przeznaczane na szczególne rodzaje dóbr, a na inne nie, w jaki sposób dzielą członkowie gospodarstw dzielą pieniądze pomiędzy siebie i jakie ma to znaczenie dla ich relacji, a także – i przede wszystkim – w jaki sposób pomoc społeczna w Polsce wpływa na sposoby kalkulacji i wydawania pieniędzy przez beneficjentów.